

TA'LIM TIZIMIDA PSIXOLOGLAR FAOLIGINING AHAMIYATI

Abdullayeva Dilaram Atabayevna

*Qoraqalpog'iston Respublikasi To'rtko'l tumani
Bolalarni ijtimoiy psixologik qo'llab-quvvatlash va
inklyuziv ta'limni tashkil etish sho'bası metodist psixologi*

Annotatsiya. Bolalar psixologining asosiy roli va faoliyati quyidagilardan iborat: psixologik ta'lim, psixologik profilaktika, psixologik maslahat, psixologik diagnostika, psixologik tuzatish. Har qanday aniq vaziyatda, psixolog hal qiladigan muammoga va u ishlayotgan muassasaning o'ziga xos xususiyatlariga qarab, har bir ish turi asosiy bo'lishi mumkin. Amaliy psixolog bolaning aqliy rivojlanishining yo'llari va shartlarini izlaydi, rivojlanish to'g'risidagi qanday ilmiy g'oyalarga asoslanib, uning ish shakllari, usullari va mazmunini belgilaydi.

Kalit so'zlar: psixologik yordam, psixoprofilaktika, psixologik diagnostik ishlari, rivojlanish va korreksion ishlar, maslahat ishlari, ruhiy rivojlanish, tafakkur, ong, muloqot

KIRISH

Psixologik ta'lim xizmatining faoliyati nafaqat o'quvchilarning shaxsiy va intellektual rivojlanishining xususiyatlarini, ta'lim va tarbiyadagi huquqbuzarliklarning psixologik sabablarini diagnostika qilishga, balki, birinchi navbatda, bunday huquqbuzarliklarning oldini olishga va bartaraf etishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Psixologik xizmat faoliyati bolalar, rivojlanish va tarbiya psixologiyasi, psixodiagnostika, psixokorreksiya, ijtimoiy-pedagogik tayyorgarlikning faol usullari va psixologik maslahatlar sohasida umumiy psixologik va maxsus psixologik tayyorgarlikdan o'tgan mutaxassislar tomonidan amalga oshiriladi. Psixologik xizmatlar ishiga jalb qilingan o'qituvchilar tegishli malakani olish uchun maxsus tayyorgarlikdan o'tishlari kerak. Amaliy psixologning malakasi tegishli oliy ta'lim muassasasining diplomi yoki sertifikatı bilan tasdiqlanishi kerak. Amaliy psixolog faoliyatini boshqarish professional yo'nalish bo'yicha amalga oshiriladi.

Ta'lim tizimining barcha bosqichlarida yoshlarning psixologik holati diagnostikasiga ixtisoslashgan psixolog kadrlar hamda tashkilotlar mavjud bo'lsada, ularning faoliyatini muvofiqlashtirish va boshqarishni amalga oshiradigan yagona tuzilmaning mavjud emasligi psixologik xizmatlar faoliyati samaradorligining past darajada qolishiga ta'sir ko'rsatmoqda; ikkinchidan, ta'lim muassasalarida profilaktika inspektorlari va mahalla vakillarining xizmat xonalari tashkil etilgan bo'lsada, ularning ta'lim muassasalari bilan

o‘zaro hamkorligi yo‘nalishlari hamda faoliyati samaradorligini baholash mexanizmlari belgilab berilmagan; uchinchi, aholiga psixologik xizmat ko‘rsatish yetarlicha yo‘lga qo‘yilmaganligi oqibatida jamiyatda ijtimoiy-psixologik, jumladan, oilaviy muammolar (ajrimlar, oiladagi nizolar, ota-ona va farzand munosabatlari, qarindoshlar o‘rtasidagi nikoh, erta tug‘ruq), “ommaviy madaniyat”ning salbiy ta’sirlariga tobeklik, o‘z joniga qasd qilish holatlari davom etmoqda; to‘rtinchi, oliy ta’lim tizimida psixologiya sohasida tayyorlanayotgan amaliyotchi psixolog kadrlarning bilimlari umumiy bo‘lib qolib, tor soha mutaxassislarini tayyorlash amaliyoti yo‘lga qo‘yilmagan; beshinchi, psixologiya sohasida magistratura va doktoranturaga qabul soni past darajada bo‘lganligi oqibatida, milliy psixologiya maktabini shakllantirishda oqsoqlik sezilmoqda; oltinchi, psixolog kadrlarning moliyaviy rag‘batlantirilishi, aholiga psixologik xizmat ko‘rsatuvchi markazlar faoliyatining qoniqarsiz ahvolda ekanligi ularga tajribali psixolog kadrlarni jalb qilish imkoniyatini bermayapti.

Ta’lim muassasalarida ishlaydigan barcha kattalar umumiy vazifani hal qiladilar - yosh avlodni o‘qitish va tarbiyalash. Bundan tashqari, ularning har biri o‘ziga xos rol o‘ynaydi va ta’lim jarayonida o‘ziga xos o‘rinni egallaydi, o‘z vazifalari, maqsadlari va usullariga ega. Amalda, psixolog bolalar ta’lim muassasasiga o‘qituvchi yoki o‘qituvchi uchun "tez yordam" va bolalar uchun "enaga" sifatida emas, balki mutaxassis sifatida keladi.

Psixolog - pedagogik jamoaning teng huquqli a‘zosi va pedagogik jarayonning ushbu jihatida uchun javobgardir, undan tashqari hech kim kasbiy jihatdan ta’minlay olmaydi, ya’ni bolalar va maktab o‘quvchilarining aqliy rivojlanishi va psixologik salomatligi uchun. Barcha psixologik tuzilmalarni, ayniqsa, o‘z-o‘zini anglashni yuqori darajada shakllantirish; Shaxsning mazmunli bajarilishini, ichki boyligini ta’minlaydigan ehtiyojlarni rivojlantirish, ular orasida axloqiy tamoyillar, his-tuyg‘ular va tajribalarning xilma-xilligi, vaqt nuqtai nazari, qadriyat yo‘nalishlari, hayotiy ma’nolar markaziy o‘rinni egallaydi; Har bir maktab bitiruvchisida o‘z qiziqishlari, qobiliyatlari va xususiyatlarini rivojlantirish va anglash natijasida individuallik uchun zarur shart-sharoitlarni shakllantirish. Shu bilan birga, kattalar hayotiga kirishga va unda munosib o‘rin egallashga psixologik tayyorlik psixologik tuzilmalar va sifatlarning shakllanishda to‘liq emasligini, balki o‘rta maktab o‘quvchisida mavjud bo‘lgan shaxsning ma’lum bir etukligini nazarda tutadi. hozir va kelajakda uzluksiz o‘sishga psixologik tayyorlikni ta’minlaydigan psixologik shakllanishlar va mexanizmlarni shakllantirdi. Aynan shu imkoniyatni ta’minlash uchun amaliy psixolog va umuman ta’limning psixologik xizmati mas’uldir, bu uning mazmunli asosiy ma’nosidir. Ushbu ma’noni amalga oshirish psixologdan mutaxassis sifatida yuqori tayyorgarlikni talab qiladi.

Bolalar psixologining asosiy roli va faoliyati quyidagilardan iborat: psixologik ta’lim, psixologik profilaktika, psixologik maslahat, psixologik diagnostika, psixologik tuzatish. Har qanday aniq vaziyatda, psixolog hal qiladigan muammoga va u ishlayotgan

muassasaning o'ziga xos xususiyatlariga qarab, har bir ish turi asosiy bo'lishi mumkin. Amaliy psixolog bolaning aqliy rivojlanishining yo'llari va shartlarini izlaydi, rivojlanish to'g'risidagi qanday ilmiy g'oyalarga asoslanib, uning ish shakllari, usullari va mazmunini belgilaydi.

Pedagogik psixologik xizmatlar ko'plab mamlakatlarda mavjud bo'lib, ular maktabgacha yoshdan to bitiruvgacha bo'lgan bolani ta'lim va tarbiyalashning butun tizimini qamrab oladi.

Psixologik xizmatning ishi quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha amalga oshiriladi.

Psixoprofilaktika ishlari

Psixoprofilaktika yo'nalishiga muvofiq, psixologik xizmat xodimlari quyidagi aniq ishlarni amalga oshiradilar:

bolalarni bolalar bog'chasiga moslashtirish bo'yicha ishlarni amalga oshirish;

ota-onalar va o'qituvchilarga bolalarga moslashish davrida yordam berish bo'yicha tavsiyalar berish; bolalarning maktabga tayyorgarligini tekshirish;

maktabga tayyorgarlikdagi mumkin bo'lgan kechikishlar va kamchiliklarni bartaraf etish uchun ota-onalar va o'qituvchilarga bola bilan ishlash usullarini taklif qilish; bolalarni birinchi sinfga qabul qilishda ishtirok etish;

o'qituvchilar bilan birgalikda maktab ta'limi jarayonida har tomonlama va uyg'un rivojlanishini ta'minlash uchun ular bilan individual ishlash dasturini belgilash;

boshlang'ich maktabdan o'rta maktabga va o'rta maktabdan o'rta umumta'lim va kasb-hunar maktabiga o'tish davrida bolalarni psixologik tekshiruvdan o'tkazish, o'qituvchilar, o'qituvchilar va ota-onalar bilan birgalikda bolalar bilan individual ishlash dasturini rejalashtirish, yangi bosqichda o'rganishga tayyorligini hisobga olish;

bolalarda turmush sharoiti, tarbiya va ta'lim bilan bog'liq psixologik ortiqcha yuk va nevroitik buzilishlarning oldini olish bo'yicha ishlar; bolaning yoki o'smirning shaxsiyati, moyilligi va qobiliyatining individual xususiyatlarini to'liq ochib berish uchun uning xulq-atvori va rivojlanishini psixologik tahlil qilish maqsadida psixologik konsultatsiyalar tashkil etish; ta'lim muassasasida qulay psixologik muhitni yaratish bo'yicha ishlar: pedagogik jamoada muloqot shakllarini optimallashtirish, o'qituvchilar va bolalar o'rtasidagi muloqot shakllarini takomillashtirishga hissa qo'shish;

o'qituvchilar, tarbiyachilar va ta'lim muassasalarining boshqa xodimlariga keng ko'lamli kasbiy va shaxsiy muammolar bo'yicha maslahatlar berish; o'qituvchilarning kasbiy faoliyatida muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga hissa qo'shish;

pedagogik jamoa a'zolarining psixologik ortiqcha yuklanishining oldini olish va bartaraf etish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish;

tarbiyaviy ishlar rejasini, rejalashtirilgan va amalga oshirilayotgan tadbirlarni, pedagogik ta'sirlarni bolalarning yosh xususiyatlariga va ularni rivojlantirishning dolzarb vazifalariga muvofiqligi nuqtai nazaridan tahlil qilish.

Psixodiagnostik ish

Psixodiagnostika yo'nalishiga muvofiq, psixologik xizmat xodimlari quyidagi aniq vazifalarni hal qiladilar:

Agar kerak bo'lsa, bolaning aqliy rivojlanish yo'nalishini va rivojlanishning yosh standartlariga muvofiqligini aniqlash uchun psixologik tekshiruv o'tkazish;

tarbiyaviy ish jarayonida individual yondashuv, kasbiy va shaxsiy o'zini o'zi belgilashda yordam berish maqsadida bolalarning xususiyatlarini, ularning qiziqishlari, qobiliyatlari va moyilliklarini o'rganish;

bolalarning kattalar va tengdoshlari bilan muloqotini diagnostika qilish; muloqot buzilishining psixologik sabablarini aniqlash;

tegishli profilli mutaxassislar bilan birgalikda psixik rivojlanishdagi turli og'ishlarning differentsial diagnostikasini amalga oshiradilar:

a) asosan tibbiy va defektologik xarakterga ega bo'lgan buzilishlarni aniqlash;

b) yaqqol g'ayriijtimoiy xulq-atvor, sarsonlik, o'g'irlik, ichkilikbozlik, giyohvandlik, giyohvandlik, jinsiy buzilishlar va boshqalarning shakllari va sabablarini aniqlash.

Rivojlanish va psixokorreksiya ishlari.

Ushbu yo'nalish bolaning shaxsiyati va individualligini shakllantirish jarayonida psixologning faol ta'sirini o'z ichiga oladi:

Psixolog maqsadli dasturlarni ishlab chiqadi va amalga oshiradi.' har bir yosh bosqichida bolaning rivojlanish vazifalarini hisobga olgan holda aqliy rivojlanishning individual jihatlarini va umuman shaxsni rivojlantirish bo'yicha; psixolog bolaning aqliy rivojlanishidagi og'ishlarni bartaraf etishga qaratilgan tuzatish dasturlarini ishlab chiqadi va amalga oshiradi. Ushbu dasturlarning psixologik qismi psixolog tomonidan rejalashtiriladi va amalga oshiriladi, pedagogik qismi esa psixolog tomonidan o'qituvchi, tarbiyachi, usta, ota-onalar bilan birgalikda ishlab chiqiladi va ikkinchisi tomonidan psixolog yordamida amalga oshiriladi.

bolalar guruhlarini bilan, ta'lim faoliyatiga muvofiq, ota-onalar va bolaning boshqa qarindoshlari ishtirokida maxsus ish jarayonida amalga oshirilishi mumkin.

Agar aniqlangan og'ishlar asosan patopsixologik, defektologik xarakterga ega bo'lsa yoki ochiq huquqbuzarlik xarakteriga ega bo'lsa va shu bilan psixologning vakolatidan tashqariga chiqsa, u tegishli sohalaridagi mutaxassislar tomonidan faqat ekspert yoki maslahatchi sifatida jalb qilinishi mumkin.

Maslahat ishlari.

Ushbu sohada psixologik xizmat xodimlari ta'lim muassasasi ma'muriyatiga, o'qituvchilarga, tarbiyachilarga, ota-onalarga, magistr'larga bolalarni o'qitish va tarbiyalash, hamkorlik pedagogikasi muammolari bo'yicha maslahatlar berish; bolalarga ta'lim, rivojlanish, hayot va kasbiy o'zini o'zi belgilash, kattalar va tengdoshlar bilan munosabatlar, o'z-o'zini tarbiyalash va boshqalar bo'yicha individual va guruhli maslahatlar berish; yakka tartibda va guruh bo'yicha maslahatlar o'tkazish, o'qituvchilar kengashlari, uslubiy birlashmalar, maktab miqyosidagi va sinf ota-onalar yig'ilishlarida

qatnashish, ma'ruzalar o'qish orqali pedagoglar, ota-onalar, magistrlar, jamoatchilik vakillarining psixologik madaniyatini oshirishga hissa qo'shish;

tegishli organlar tomonidan asoslantirilgan qarorlar qabul qilish maqsadida sudlar, vasiylik va homiylik organlarining iltimosiga binoan bolaning ruhiy holati, ruhiy rivojlanishining xususiyatlari to'g'risidagi masalalarni hal etishda ekspert-maslahatchi sifatida ishtirok etish; maslahatchilar sifatida o'zini o'zi boshqarishni tashkil etish masalalari bo'yicha o'quv faoliyatini rejalashtirishda ishtirok etadilar.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'sak, mamlakatimizda hozirgi paytda psixolog va psixologik xizmatga bo'lgan ehtiyojlar va psixologik xizmatning rivojlanishini yanada takomillashtirish uchun, hurmatli prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning 2019-yil 7-iyulidagi 472-sonli "Psixologiya sohasida kadrlar tayyorlashni yanada takomillashtirish va jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmonini ham asos qilib ko'rsatish mumkin. Quyida psixologiya sohasini rivojlantirish va takomillashtirish bo'yicha qonunning chora-tadbirlar rejasi bilan tanishib chiqishingiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. 2019.06.07 sanasidagi "Psixologiya sohasida kadrlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish va jamiyatda huquqbuzarliklarning oldini olish chora-tadbirlari to'g'risida" O'zbekiston respublikasi vazirlar mahkamasining qarori. Ilova O'zbekiston Respublikasida psixologik xizmat ko'rsatishni yanada takomillashtirish bo'yicha choratadbirlar rejasi
2. Bykov P.V., Shulga T.I. Bolalar va o'smirlarni ijtimoiy-pedagogik qo'llab-quvvatlash muassasalarida psixologik xizmat: Darslik. nafaqa. M., 2001 yil.
3. Vidra D. Ajrashgan ota-onalarga va ularning farzandlariga yordam berish: fojiadan umidga qadar. M, 2020. 224 b.
4. Ziyo.net materiallari